

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Інститут музичного мистецтва
кафедра методики музичного виховання і диригування
Католицький університет у Ружомберку (Словаччина)

Хорове мистецтво України та його ПОДВИЖНИКИ

**МАТЕРІАЛИ VI МІЖНАРОДНОЇ, НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**
(м. Дрогобич, 19-20 жовтня 2017 року)

Дрогобич
2017

УДК 008 + 7 + 37

Р 32

Друкується за рішенням вченої ради
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана
Франка (протокол № 17 від 19 жовтня 2017 р.)

Рецензенти:

Медведик Ю.Є. – професор, доктор мистецтвознавства, завідувач кафедри музикознавства Львівського національного університету ім. І.Франка;

Фрайт О.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства та фортепіано Дрогобицького державного педагогічного університету ім.І.Франка.

Р 32 Хорове мистецтво України та його подвижники : матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дрогобич, 19 – 20 жовтня 2017 року) [Електронний ресурс] / Редкол. : І.Л. Бермес, В.В. Полюга. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2017. – 358 с. – Режим доступу: <http://ddpu.drohobych.net/konf-horove-mystectvo/>

ISBN 978-617-7055-36-4

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів України та зарубіжжя, присвячені теоретичним та історичним проблемам розвитку музичного, зокрема хорового мистецтва, хорового виконавства, мистецької освіти у світовому та українському культурно-освітньому просторі.

Матеріали конференції адресовано науковцям, викладачам, студентам, магістрантам музичних навчальних закладів та усім, хто цікавиться питаннями хорового мистецтва.

Статті друкуються в авторській редакції. Автори відповідають за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за належність поданого матеріалу, за правильне цитування та посилання. Редколегія може не поділяти думку авторів.

І.Л.Бермес,
В.В. Полюга, 2017
Автори статей, 2017

Наталія Пиж'янова,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри музикознавства
та вокально-хорових дисциплін
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ ПОРФИРІЯ ДЕМУЦЬКОГО У РОБОТІ З НАРОДНИМ ХОРОВИМ КОЛЕКТИВОМ

У статті аналізуються методичні прийоми Порфирія Демуцького у роботі з хоровим колективом. Наведено перелік хорових колективів, з якими співпрацював Порфирій Демуцький. Перспективним напрямом подальших наукових розвідок може стати дослідження співпраці П. Демуцького з хоровими колективами діаспори.

Ключові слова: Порфирій Демуцький, методичні прийоми, народний хор, співпраця.

Наталья Пыжьянова,
кандидат искусствоведения,
старший преподаватель кафедры музыковедения
и вокально-хоровых дисциплин
Уманского государственного педагогического
университета имени Павла Тычины

АНАЛИЗ МЕТОДИЧЕСКИХ ПРИЕМОВ ПОРФИРИЯ ДЕМУЦКОГО В РАБОТЕ С НАРОДНЫМ ХОРОВЫМ КОЛЛЕКТИВОМ

В статье анализируются методические приемы Порфирия Демуцкого в работе с хоровым коллективом. Приведен перечень хоровых коллективов с которыми сотрудничал Порфирий Демуцкий. Перспективным направлением дальнейших научных исследований может стать исследование сотрудничества П. Демуцкого с хоровыми коллективами диаспоры.

Ключевые слова: Порфирий Демуцкий, методические приемы, народный хор, сотрудничество.

Nataliia Pyzhianova,
Ph.D (Art) studies, Senior lecturer of music studies and
vocal choir subjects chair Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University

THE ANALYSIS OF PORFYRIY DEMUTSKY'S METHODOICAL APPROACHES DURING WORK WITH FOLK CHOIR GROUP

The article analyzes Porfyriy Demutsky's methodical approaches during work with choir group. The list of choir groups, with which Porfyriy Demutsky

collaborated, has been presented. The future direction of the further researches may be the investigation of Porfyriy Demutsky's cooperation with choir groups of expat community.

Key words: *Porfiry Demutsky, methodical techniques, folk choir, cooperation.*

Постановка проблеми. Черкаський регіон як важлива складова Центральної України, а також його представники зробили значний внесок у музичну скарбницю України. Одним з найяскравіших митців був П. Демуцький. Проте, вважаємо, його методичні принципи роботи з народним хором, що, на нашу думку, знайшли своє широке втілення і використовуються досі висвітлені недостатньо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Мультимедійність творчої діяльності П. Демуцького вивчали багато вчених. Так, наприклад, доцільно виділити наукові розвідки О. Бенч [1], яка підсумувала окремі його методичні принципи роботи з народним хором; О. Скопцову [15], що в загальних рисах проаналізувала творчу діяльність П.Демуцького. До найбільш ґрунтовних варто віднести праці Л. Яценка [16] та К.Квітки [11]. Водночас окремі питання особливостей методичних прийомів роботи з народним хором потребують додаткового дослідження, особливо в частині їх спадкоємності.

Метою статті є аналіз методичних прийомів Порфирія Демуцького у роботі з народним хоровим колективом.

Виклад основного матеріалу. Початок ХХ ст. характеризуються поширенням аматорських музичних осередків у всіх регіонах України. У цей час народний спів починає активний шлях до професіоналізації, збільшується кількість аматорських хорових колективів у сільській місцевості та у великих містах. Важливо, що аматорські гурти починають функціонувати не тільки заради задоволення естетичних потреб. У їх діяльності вже прослідковується бажання досягти вищого мистецького рівня – удосконалюється техніка виконавства, репертуар, організовуються публічні виступи, а також гастрольна діяльність; налагоджується зв'язок з центральними музичними осередками.

Згідно з дослідженнями вчених [5; 11; 12], становлення національного стилю народного співу відбувалося на основі тих характеристик пісенного виконавства, що виникли у центральному регіоні України. Значного успіху в

поширенні цієї виконавської манери, на початку ХХ століття досяг Охматівський хор під орудою Порфирія Демуцького. Враховуючи те, що локальні традиції співу не були відомі широкому загалу, саме виконавський стиль Охматівського хору був сприйнятий як еталонна модель і в подальшому використовувався за основу й еталон народного пісенного виконавства.

Порфирій Демуцький був одним із засновників музичного товариства імені Миколи Леонтовича (далі МТЛ), яке було створене в Києві у 1921 р. Працюючи у МТЛ, він мав змогу поширювати власні творчі надбання: як фольклорист, презентуючи нотні збірки хоровим колективам у різних регіонах України, що входили до філій МТЛ, як диригент, беручи безпосередню участь у творчій діяльності провідних хорових колективів.

Завдяки всеохопливій діяльності МТЛ, твори П. Демуцького були виконані такими колективами:

- Прилуцьким об'єднаним хором профспілок ім. Паризької Комуни; хором Прилуцької 1-ї трудшколи [6];
- селянським співочим гуртком Став'янського сільбуду під орудою Василя Сколотенка [7];
- хором Білоцерківської філії МТЛ під керівництвом Леоніда Безпалого [8];
- хором-гуртком при робклубі Черкаської державної цукроварні [9],
- хором 1-ї труд-школи імені В.І. Леніна під орудою А.Д. Лебединця [9] і капелою «Плуг», що представляли філію Черкаського осередку МТЛ,
- хоргуртком при райсільбудинку смт. Голованівська,
- хором центрального робітничого клубу м. Зінов'ївськ (засновник і диригент ЦРК К. Островський) [3, 114];
- Гришинським хором імені М. Леонтовича, при Залізничному робітничому клубі Донецькій філії МТЛ [6].

Цікавим фактом є наявність музичних творів П. Демуцького у репертуарному листі «Дрогобицького Бояну» у 1920-х рр., що знайшло висвітлення у наукових розвідках І.Л. Бермес [2].

Зважаючи на авторитет П.Демуцького в галузі дослідження природи народної пісні (диригент студіював народну пісню в селі Охматів 30 років), він став бажаним гостем на репетиціях хорових колективів. Зокрема, у хорі Першої гімназії ім. Т.Г. Шевченка під орудою К. Стеценка, хорі-студії імені К. Стеценка під орудою В. Верховинця, а також у капелі «Думка». Порфирій Демуцький продовжував працю диригента в різних хорах, зокрема хорі залізничників, робітничому хорі (при друкарні Чоклова), хорі студентів Київського університету (ВІНО). Важливою була участь у роботі богословських курсів, де диригент викладав співи [14].

П. Демуцький брав активну участь у творчому житті значної кількості творчих колективів, тому актуальним є розгляд окремих прийомів його роботи з народним хором, що знайшли своє продовження у діяльності низки хорових колективів.

Головною творчою ідеєю П. Демуцький вважав виконання пісні зі сцени, а не створення теоретичних трактатів. І хоча Порфирій Демуцький викладав лекційний курс «Культ народної пісні», наразі збережено лише кілька рукописів, що мають характер короткого підсумку його творчої діяльності як керівника народного хору.

До категорії новаторських прийомів, що знайшли своє продовження у хорових колективах, варто віднести:

- розподіл співаків під час концертних виступів за окремими групами в різних кінцях залу, що мало на меті відтворення природної акустики народних пісень (маються на увазі трудові пісні, виконувані в Черкаському регіоні під час праці в полі). На думку К. Квітки, такий прийом міг бути спричинений, в тому числі, й впливом здобутої духовної освіти, коли під час співу церковного хору відбувався розподіл на два хори;

- долучення «умовно академічних» голосів до основного складу народного хору. Відзначимо, що надалі така практика широко застосовувалась народними хорами, зокрема тими, що входили до МТЛ;

- розподіл на партії, як у академічному хоровому колективі.

-застосування академічних прийомів у роботі з автентичними співаками (дикція, ансамбль, тощо).

Вищезазначено, що П. Демуцький співпрацював з хором-студією імені К. Стеценка (заснована після смерті композитора та названа на його честь), якою керували Михайло Вериківський та Василь Верховинець (Костів). Особливо цікавим у контексті співпраці є факт проведення концертів у 1924 р., що відображено в архівних документах [10] як «етнографічна реконструкція народної пісні».

Так, перший відділ концерту 20 червня 1924 р. був присвячений виконанню пісень зі збірника «Народні українські пісні в Київщині в записах Порфирия Демуцького» [10]. Ця «реконструкція» полягала у відтворенні унікальних характеристик «степового» співу, а матеріалом стали записи народних пісень зроблені П. Демуцьким у Черкаському регіоні. Зокрема, у програмі концерту [10] вказуються твори: «Ой, у лузі, лузі», «А все гори зелененькі», «Ах, ти, вишенько», «Вітерець повіває», «Гей, у лісі два дубки», «Чорноморець», «Коли б уже вечір», «А ще сонце не заходило» [14].

Інший концерт хор-студії ім. К. Стеценка, що відбувся 26 листопада 1924 р. [10] презентував, окрім названих творів, ще й «Заповіт» на слова Т. Шевченка. Цікавий факт: в афішах було зазначено, що хор співає без диригента. Серед експериментальних методів, якими користувався П. Демуцький, В. Верховинець запозичив такі: взаємодія умовно-академічного співу з автентичним; розташування співаків по групах у різних місцях концертного залу; використання «виводчиків» або декількох солістів, що робили заспів згідно зі звичаєвою традицією.

Найбільш важливою з наукової точки зору є співпраця з капелюю «Думка». Важко встановити прямий вплив методики роботи з хором П. Демуцького на виконавський стиль капели «Думка», оскільки цей колектив є академічним, а не народним, Проте можна стверджувати, що співпраця П. Демуцького з капелюю під орудою Н. Городовенко вплинула на її культурний розвиток. На нашу думку, Н. Городовенко в процесі виконання

пісень-»примітивів» ставив на меті пошук «звукового ідеалу» національної культури, що надає співу «специфічності та неповторності», використовуючи напрацювання П. Демуцького в цій галузі.

Аналізуючи співпрацю П. Демуцького з різними творчими колективами, ми прийшли до висновку, що його методичні принципи знайшла своє продовження у хорових колективах с. Нової Греблі, с. Хижного, с. Красноствілки, с. Крачківки, с. Янишівки (Черкаський регіон), де безпосередньо записувалися пісні і побутувала автентична співацька традиція. Продовження виконавських традицій у названих хорах пояснюється тим, що вони побутували у сільській місцевості, їх репертуар складався з народних пісень регіону, виконавцями були носії місцевої традиції, наприклад, як у селянському співочому гуртку Став'янського сільбуду під орудою Василя Сколотенка. Була збережена традиційність виконання у капелі «Плуг», що представляла філію Черкаського осередку Музичного товариства ім. М. Леонтовича, хорі-гуртку при робклубі Черкаської Державної цукроварні та хорі Черкаської 1-ї труд-школи імені В.І. Леніна під орудою А.Д. Лебединця [14].

Щодо Прилуцького об'єднаного хору профспілок ім. Паризької Комуни, хору Білоцерківської філії МТЛ під керівництвом Леоніда Безпалого, Голованівського хоргуртка при Райсельбудинку, Зінов'ївського хору Центрального Робітничого клубу (засновник і диригент ЦРК К. Островський) необхідно зазначити, що виконання пісень було «урбанізованим» (визначення П. Демуцького) і тому ми відносимо їх виконавський стиль до імітативного типу виконавства [14].

Вторинну фольклорну традицію під час виконання народної пісні демонстрували також хорові колективи Я. Степового, К. Стеценка, О. Кошиця, С. Сапруна та М. Іваненка.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що теоретичні, практичні та методичні напрацювання П. Демуцького широко використовувалися хоровими колективами I половини ХХ століття. Серед основних методичних прийомів П. Демуцького доцільно виділити такі:

- застосування у народному хорі академічних голосів (частіше сопрано), при збереженні основного складу з манерою народного співу;
- розподілі на партії як в академічному хорі;
- переважання відкритого звуку з перевагою альтової партії як провідної у значенні тембрального заповнення звучання;
- академічні методи та підходи в роботі над дикційним, динамічним ансамблями, тощо;
- увага до художнього розкриття змісту народної пісні.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок може стати дослідження співпраці П. Демуцького з хоровими колективами діаспори.

Список використаної літератури

1. Бенч О. Творчість Порфирія Демуцького, Василя Верховинця, Ярослава Барнича в контексті народного хорового виконавства / О. Бенч // Науковий вісник Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової. – Одеса : Друкарський дім, 2009. – Вип. 10. – С. 9 – 18.
2. Бермес І. Л. Співоче товариство «Дрогобицький Боян»: тяглість традицій / І.Л. Бермес // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2012. – № 18. – С. 18 – 22.
3. Бугаєва О. Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича : монографія / О. Бугаєва. – К. : НБУВ, 2011. – 388 с.
4. «Думка». Дневник проведення репетицій и концертів капелли за 1921 – 1927 гг. – Держ. архів-музей літ. і мист. України. – Ф. 615.1. – Оп. 3. – 15 с.
5. Іваницький А. Обрядовий музичний фольклор Середньої Наддніпрянщини : жанрово-регіональна антологія / А. Іваницький. – Вінниця : Нова Книга, 2015. – 536 с.
6. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Документи про діяльність музичних осередків Музичного товариства ім. Леонтовича на Донеччині за 1924 – 25 рр. [Рукопис]. – Ф. 50. – Спр. 527. – 12 арк.
7. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Анкети та заяви музичних осередків Київщини та їх

керівників про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича. 1925 р. [Рукопис]. – Ф. 50. – Спр. 243 – 252. – 10 од. зб. – 15 арк

8. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Безпалій Л. Замітка про діяльність Білоцерківської філії. 8 лютого 1925 р. [Рукопис]. – Ф. 50. – Спр. 1635. – 2 арк.

9. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Документи про заснування та діяльність Київської філії Музичного товариства ім. Леонтовича за 1921 – 29 рр. [Рукопис]. – Ф. 50. – Спр. 530. – 26 арк

10. Інститут рукопису НБУВ ім. Вернадського – Ф. 50. – Спр. 727. МТЛ. Хор-студія ім. К. Стеценка документи про діяльність студії за 1922 – 1925 роки. Оригінали та копії. Київ 57 арк.

11. Квітка К. Порфирій Демуцький / К. Квітка // Вибрані статті. – Ч. 2. – К. : Муз. Україна, 1986. – 120 с.

12. Мурзіна О. «Середня Наддніпрянщина в історичному контексті формування традиції / О. Мурзіна // Проблеми етномузикології. – 2009. – Вип. 9. – С. 12 – 38.

13. Пархоменко Л. Артистична апробація (до 140 річчя дебюту у фольклористиці Порфирія Демуцького) / Л. Пархоменко // Українське мистецтвознавство: матеріали дослідження, рецензії. – 2015. – Вип. 15. – С. 106 – 115.

14. Пиж`янова Н. В. Діяльність Порфирія Демуцького в Києві у 1917 – 1927 роках / Н. Пиж`янова // Народознавчі зошити (серія мистецтвознавча). – 2015. – № 1. – С. 1321 – 1326.

15. Скопцова О. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець ХІХ – ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури (мистецтвознавство)» / О. М. Скопцова; Київ нац.ун-т культури і мистецтв. – К., 2005. – 20с.

16. Ященко Л. П. Д. Демуцький: нарис про життя і творчість / Л. Ященко. – К. : Держ. вид-во образотв. мистецтва і муз. літератури. – 1957. – 42с.